

ECCE HOMO

CONSTANTIN BRÂNCUȘI OMAGIAT DE MARI POEȚI ROMÂNI

Dr. Claudia MATEI

Sculptorul Constantin Brâncuși, devenit, încă din primele decenii ale activității sale artistice, un simbol al creativității, s-a bucurat de aprecierile elogioase ale scriitorilor și ziariștilor români și străini de la începutul secolului XX și din perioada interbelică.

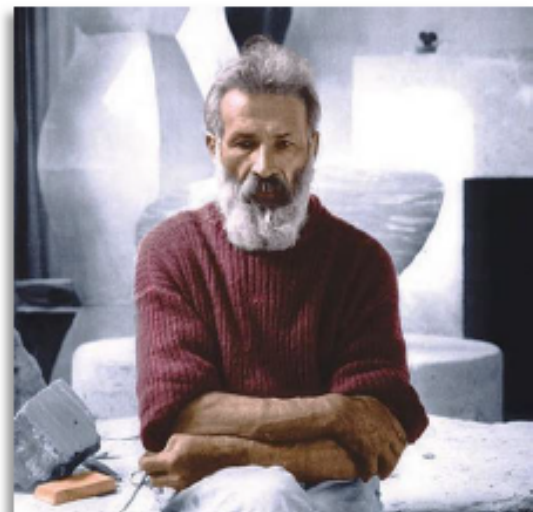
Prima publicație românească care a recunoscut valoarea operei brâncușiene a fost „Luceafărul”, care în 1907 a publicat numeroase cronici, articole și informații despre succesul lui Brâncuși la expozițiile de la București și Paris, directorul publicației, Octavian C. Tăsloanu, menționând că Brâncuși, *ca un adevărat erou, și-a cucerit laudele străinătății.*

Alexandru Vlahuță a fost primul scriitor român care a scris despre Brâncuși, articolul său, „Cumințenia pământului”, după titlul cunoscutei sculpturi a maestrului, apărând în ziarul „Universul” din 7 decembrie 1910 (anul XXVIII, numărul 336), inclus apoi și în ediția de „Scrieri alese” ale poetului.

În 1914, prietenul din tinerețe al lui Constantin Brâncuși – marele poet Tudor Arghezi – îi dedica sculptorului un omagiu intitulat

„Omului de la Hobîța”, în care, în stilul său inconfundabil, îi atribuia meșterului calități magice: „...dintr-un atelier multă vreme sărac, aruncă din când în când pe fereastră câte un bolovan scobit, care, ciudat, începe îndată să umble și să impresioneze, ca o ființă vie.”

Scriitorii români revin asupra operei brâncușiene abia după încheierea Primului Război Mondial și reîntregirea României în hotarele sale firești, meritul aparținându-le poetilor avangardiști care, în 1922, le consacră un număr din revista „Contemporanul”, prima revistă a avangardei românești, cunoscuților poeți Tudor Arghezi și Ion Barbu, dar și sculptorului Constantin Brâncuși, devenit deja un nume de referință în artele plastice

europene. Inițiativa i-a aparținut redactorului revistei, poetului Ion Vinea, care i-a îndemnat să scrie pe tinerii săi colegi Geo Bogza, Ilarie Voronca și Benjamin Fundoianu. În decembrie 1924, redacția revistei *Contemporanul* a susținut organizarea la București a unei expoziții internaționale de artă modernă la care a participat și Constantin Brâncuși.

Lucian Blaga, poetul și filosoful, este printre primii scriitori români care abordează opera lui Brâncuși, scoțând în evidență atât matricea stilistică românească a creațiilor marelui sculptor, cât și valoarea universală a acestora. În iunie 1923, în ziarul *Patria* din Cluj (numărul 116), Lucian Blaga publică articolul intitulat *Constantin Brâncuși – un portret sintetic al sculptorului care, la scurtă vreme după stabilirea la Paris, în anii 1908–1909, a expus „lucrări de o îndrăzneală hotărâtoare în evoluția artei. E ca un premergător...”, un veritabil înaintaș „al artei tinere”. „Brâncuși – zice în continuare Lucian Blaga – e unul care nu poate merge decât pe drumul său. Unul căruia îi zace în sânge intensitatea plastică, unul care îndrăznește orice și care a îndrăznit orice”. În viziunea lui Blaga, Brâncuși, e „un zdrobitor de piatră” care „are mușchi de muncitor, o privire și un surâs de copil, iar în mână o finețe de nervi, ce trădează pe omul de rasă”. „Opera*

sa în ansamblu poartă puterea aceluiași amestec, tendința spre masivitate și, în același timp, spre o finețe ce nu se pierde în efecte și nuanțe”. Brâncuși „...creează, stilizând în forme originare, geometrice, îndeosebi cele ovale” și „...e cel dintâi artist român care joacă un rol european în evoluția artei”. Blaga îl situează pe Brâncuși în fruntea noii generații artistice europene din care mai fac parte, în accepția sa, Picasso, Arhipenko ș.a.: „Vremea cea mai apropiată va descoperi desigur tot câmpul său de influență, deoarece el a făcut artă modernă, binișor înainte de apariția unui Picasso, Arhipenko, Belling. Românul Constantin Brâncuși cu înfățișarea de urs muncitor ne duce triumfători în marea artă. O, dar la noi ar fi murit de foame”.

În 1924, în studiul *Probleme estetice*, Lucian Blaga, referindu-se la noul stil în artă și la expresionism, face referire și la Brâncuși: „Mișcările moderne de la Van Gogh, Matisse până la arta lui Picasso, Brâncuși și Arhipenko, încearcă să taie drum spre absolut”. Într-un alt eseu – *Noul stil din volumul Fețele unui veac* (1926) – Lucian Blaga îi consacră lui Brâncuși un capitol distinct, menționând rolul important al artistului în evoluția artei moderne europene de la începutul veacului XX, evidențiind totodată rădăcinile românești ale artei brâncușiene:

„Pe la 1910 prind a se arăta semnele unui nou stil. Printre cei dintâi chemați să găsească în sculptură noul drum, socotim neapărat și pe acel ciudat român care, de atâta timp și-a părăsit țara, fără de-a părăsi însă și legendele și amintirile bizantine ale acesteia: Brâncuși”.

Pasărea măiastră creată în bronz de Brâncuși în anul 1912, intitulată *Măiastra*, care era un început de ciclu avându-și sorgin-tea în mitologia românească, urmată, în 1919, de *Pasărea în spațiu*, realizată în bronz șlefuit și având formă elipsoidală, la fel ca și alte creații ulterioare din acest ciclu, au impresionat poeții români, motivul zborului și al zburătorului fiind unul predominant în poezia românească încă din anii '30 - '40 ai veacului al XIX-lea.

La 1 februarie 1926, la împlinirea a 50 de ani de la nașterea lui Constantin Brâncuși, Lucian Blaga publica în revista *Gândirea* (anul VI,

nr. 1, februarie 1926, p. 6) unul dintre cele mai impresionante poeme dedicate vreodată marelui sculptor – *Pasărea sfântă* (*Întruchipată în aur de sculptorul C. Brâncuși*) – reluat, trei ani mai târziu și în volumul *Laudă somnului* (1929): „În vântul de nimeni stârnit/ hieratic Orionul te binecuvântă,/ lăcrimându-și deasupra ta/ geometria înaltă și sfântă.// Ai trăit cândva în funduri de mare / și focul solar l-ai ocolit pe de-aproape./ În păduri plutitoare-ai strigat/ prelung deasupra întâilor ape.// Pasăre ești? Sau un clopot prin lume purtat?/ Făptură ți-am zice, potir fără toarte, / cântec de aur rotind / peste spaima noastră de enigme moarte.”/ *Măiastra* e cea care leagă trecutul de prezent și de viitor, lumea telurică de cea celestă: „Dăinuind în tenebre ca în povești/ cu fluier părelnic de vânt/ cânti celor ce somnul și-l beau/ din macii negri de subt pământ.// Fosfor cojit de pe vechi oseminte / ne pare lumina din ochii tăi verzi./ Ascultând revelații fără cuvinte/ subt iarba cerului zborul ți-1 pierzi.// Din văzduhul boltitelor tale amiezi/ ghicești în adâncuri toate misterele.”/ Îndemnul din finalul poemului este apoteotic: „Înalță-te fără sfârșit,/ dar să nu ne descoperi niciodată ce vezi.”/

Și poetul Ion Vinea, redactorul revistei *Contemporanul*, inspirat de pasările brâncușiene, va publica

în ianuarie 1925 (Contemporanul, anul IV, nr. 52, p. 2), un splendid poem suprarealist intitulat *Pasărea măiastră*: „Duhul e în minți - și pe pământ umbră / Ochii noștri trag stelele în gări / Miresmele au spălat zgomotele - / cu vieți ne pipăie câmpia -/ mătasea mării pașilor se dăruie.// Bântuie vremea în ramuri greu încărcate/ veștile, simte-le coapte, cad pretutindeni în noapte/ Sorii mâinilor talere i-am întins/ Pe mormintele nedeschise împinși/ Ne purtăm fântânile de sânge/ Să 'nălțăm vrem, iar Turnul lui Babel/ din năzuinți cuib cuvântul lui de la început să boltim;// Ca în fața unui cântec mare/ pasărea setei fulg de flacăra/ răstignească-și ivirea măiastră/ amăgitor de sfânt pe catapeteasmă.”/

Avangardistul Geo Bogza, membru în echipa de la *Contemporanul*, va publica după câteva

decenii, unul dintre cele mai emoționante elogii din câte i s-au făcut vreodată marelui meșter de la Hobița și excepționalei sale forțe de creație, un veritabil poem în proză:

„S-a născut la Hobița în 1876.

Tăind piatra și lemnul cu mâinile lui de țăran din Gorj, el a deschis artei și spiritului omenesc poarta unui nou univers.

El este mai mult decât un sculptor, este un profet. Tăind piatra și lemnul cu mâinile lui de țăran din Gorj, el a impus materiei fluiditatea spiritului.

El este mai mult decât un profet, este un artist de geniu. Tăind piatra și lemnul cu liniștea sufletească și înțelepciunea unui lung șir de strămoși, el a mers direct la esențe, la expresivitatea formelor primordiale, la sâmburii vieții și ai cosmosului.

El este mai mult decât un artist de geniu, este un vizionar. Tăind piatra și lemnul cu mâinile lui de țăran din Gorj, el a descătușat din miezul materiei zborul unic al păsării măiestre.

El este mai mult decât un sculptor, este un profet. Tăind piatra și lemnul cu mâinile lui de țăran din Gorj, el a descătușat din miezul materiei *Coloana fără sfârșit*, geometrie și ritm al infinitului.

El este mai mult decât un profet, este un artist de geniu. Tăind piatra și lemnul cu mâinile lui de țăran din Gorj, cutezător

întotdeauna și niciodată încercat de oroare, el a îmbogățit muzeele lumii și cerul ce se boltește deasupra pământului cu opere ce prevestesc filosofia și arta viitorului.

El este mai mult decât un artist de geniu, este un vizionar. Tăind piatra și lemnul cu mâinile lui de țaran din Gorj, el a impus materiei fluiditatea spiritului, a descătușat din miezul ei fierbinte Pasărea măiastră și Coloana fără sfârșit, a deschis artei și spiritului omenesc poarta unui nou univers.

El este mai mult decât un sculptor, mai mult decât un profet, mai mult decât un artist de geniu. Este un Demiurg.

S-a născut la Hobița în 1976 și nu va muri niciodată”.

Într-un alt poem – *Urșilor polari* – Geo Bogza se identifica, orgolios, cu celebra *Coloană fără de sfârșit* a lui Constantin Brâncuși: „Mă tot întrebați/ Cine sunt,/De unde vin,/ Unde mă duc.// Dar voi nu vedeți?/ Priviți-mă bine!/ Coloana infinită,/ Brâncuși a dăltuit-o/ Uitându-se la mine”/.

O altă revistă literară în care au apărut mai multe texte consacrate lui Brâncuși a fost „Integral”, organ al mișcării moderniste din România și din străinătate, avându-l printre redactori pe Ilarie Voronca.

În numărul 2 din 1 aprilie 1925 (p. 8 - 9) al acestei reviste, poetul Ion Minulescu publica

articolul „Constantin Brâncuși”, omagiindu-l pe marele sculptor: „Se spune că în ziua a șasea Dumnezeu și-a desăvârșit creația făcându-l pe om după chipul și asemănarea lui și că în ziua a șaptea s-a odihnit. Probabil că Dumnezeu, în cele șapte zile de lucru, obosise așa de mult că de atunci și până azi n-a mai făcut nimic și continuă să se odihnească.

Dar iată că, după câteva mii de ani, un om cu numele de Constantin Brâncuși și cu chipul aidoma cu al marelui Creator – un țaran din județul Gorj – se hotărî să îndrepte rânduiala creației divine, pe care maestrul atâtor vremuri de înflorire artistică o copiaseră cu atâta îndemânare încât o stricaseră cu desăvârșire! Și iată cum, treptat, treptat, opera unui om începe să depășească, cu voință și conștiință, cadrul creației artistice profane, pentru a se confunda cu creația exemplarelor unice sau mai bine-

zis cu primele entități viabile care constituie opera creației divine!

...Și totuși, opera lui Constantin Brâncuși este o simplă și firească îndeletnicire spirituală a unui țaran român din județul Gorj”.

Revista insera și imaginile unor opere brâncușiene: „Cocoșul”,

„Prințesa X”, „Domnișoara Pogany”, „Negresa albă II”, „Eva”, dar și un portret-caricatură a lui Constantin Brâncuși, realizat de M. H. Maxy, cel care asigura grafica revistei „Integral”.

La final se cuvine să menționăm și numele unor mari poeți din literatura universală, contemporani ai sculptorului Constantin Brâncuși, care i-au adus omagii acestui „monstru sacru” al artei moderne: Ezra Pound, Rainer Maria Rilke, Benjamin Fondane (B. Fundoianu), W.B. Yeats, Mina Loy, Jean Arp, Paul Celan, Jean Cassou, Roger Vitrac, Raymond Queneau, Clara Janés, Francis Ponge, Ilarie Voronca ș.a., semn cert că nu doar Brâncuși a iubit poezii, dar și poezii l-au iubit și apreciat pe artist încă de la începutul carierei sale.

